

Почетоците на астрологијата и нејзиното влијание во западната философска мисла

Лидија Ковачева

Универзитет „Евро-Балкан“ Скопје

lidekovaceva@yahoo.com

АПСТРАКТ

Овој труд е насочен кон анализирање на генеалогските аспекти на астрологијата, која поради привлекување на разни верувања и празноверија кон своите доктрини како псевдо-наука, во античкиот свет се доживувала како религија. Преку споредбените анализи на восприемањето на астрологијата кај вавилонските свештеници, Халдејците и доживувањето на сидералната револуција во западната философска мисла, целта е да се даде увид во восприемањето на астрологијата кај обичниот народ и во научниот свет, па оттаму и поврзувањето на науката со религиозните верувања. Врз постулатите на древните астролошки верувања, кои со текот на времето станале наука поткрепена со бројни податоци и долги серии на забелешки, биле поставени одредени принципи оправдани од физички и етички причини, како нов концепт на религиозна револуција која во текот на времето се проширила во сиот антички свет. Иако појавата на бројните астролошки теории во античкиот свет довеле до заборавање или отфрлање, не само на оригиналното потекло на астрологијата, туку и на нејзината првична намена, сепак, неоспорен е континуитетот на астролошката егзистенција од нејзините почетоци во древниот свет, па сè до денес, во современото општество.

Клучни зборови: астрологија, Халдејци, западна философска мисла, претсократовци, судбина, детерминантност

Увод

Зад древните легенди и митови, религиозни верувања и култови лежи астролошкиот концепт на Космосот со сите негови феномени, кои од најдалечното минато влијаеле на човечките верувања и размислувања. Преку набљудување на небесните тела, со цел да се откријат ефектите од нивните промени кои ќе влијаат врз живот на луѓето, древните верувања станале наука врз чии постулати е изградена астрологијата, како обид на човекот да навлезе во иднината. Се поставува прашањето, како овие верувања кои преминуваат во догма, толкувани како апсурдни во денешното современо општество, опстојувале со векови. Одговорот е мошне едноставен: со помош на нивното симболичко толкување, верувањата во божествените сили станале поистоветени со небесните тела, како и нивното влијание врз животот на Земјата, кои несомнено се изградени на моделот на видливите ефекти на Сонцето и Месечината за кои отсекогаш постоело верување дека се поврзани со

создавањето на животот (Barton, 1994: 113). Како што впрочем, рекол и Хераклит во фр. 99: „Да немаше сонце, и покрај другите ѕвезди, ќе беше ноќ“ (Митевски, 1997: 149).

Почетоците на астрологијата во Вавилон

Астрологијата како наука, никогаш во целост не била одвоена од астрономијата. Се толкува за една од најстарите окултни науки, па дури и за предок на астрономијата. Таа своите почетоци ги бележи во Месопотамија и според М. Џестроу, „Вавилон [1] е мајка на астрономија и астрологијата“ (Шевалие, Гербран, 2005: 136). Појавата на астрологијата за прв пат се забележува меѓу Халдејците, каста на вавилонските свештеници од месноста Халдеа, лоцирана во југоисточен Вавилон (Luck, 2006: 371) (Cumont, 1912: 26). [2] Во фокусот на истражувањата на халдејските астролози биле Космосот со сите негови феномени, небесните тела и појави и нивното симболичко толкување, со цел определување на среќни и несреќни денови и претскажување на раѓањето, карактерот и судбината на одредени личности врз основа на небесните конфигурации. Подоцна, сите оние кои се занимавале со астрологија биле нарекувани Халдејци (Luck, 2006: 371). [3] Верувањата дека сè што се случува на небото влијае врз случувањата на земјата, како рефлексija на поставеноста на небесните тела и нивното соодветствување со појавите на земјата, толкувана како интеракција на боговите на небото и земјата, ја дава основната идеја на астрологијата: сè што се менува на небото, влијае и врз промените на земјата (Cumont, 1912: 18-19).

Халдејските свештеници своите познавања од астрологијата ги преточувале во вид на пророкувања, како своевидна техника со посебни правила и законитости, втемелена на традицијата. Оттаму, одредени научници сметаат дека астрологијата е тесно поврзана со суеверието, од аспект на претскажувања (Schiaparelli, 1908, 22). [4] Бидејќи нивната вештина била тесно поврзана со трансцендентниот поредок на стварноста која ја контролира човечката судбина однадвор, биле сметани за божествени откровенија (Athanassiadi, Frede, 1999: 149-152). Според одредени научници, моќта на „отвореност кон божествата“ ги доведувала до миг на „откровение“, во кој миг ги претскажувале настаните кои требало да се случат за неколку часа, денови, месеци или години. Кога веќе еднаш таа врска била воспоставена, околу свештеникот-астролог стоеле лица кои на глинен таблички го запишувале сето она што тој во моментот на транс го изјавувал, т.е. го претскажувал. Оттаму, халдејските пророштва претставуваат космолошки и сотериолошки системи, составени од мноштво морални и ритуални правила и инструкции (Athanassiadi, Frede, 1999: 151). Кон крајот на III век пр. н.е., халдејските пророкувања втемелени на движењата на небесните тела го достигнале својот канонски статус и станале препознатливи како „свети текстови“ и надвор од границите на своите религиозно кругови (Ковачева, 2013: 20).

За влијанието на небесните тела кај Вавилонците сведочи и вавилонскиот космогониски мит за создавањето на светот „Енума Елиш“ („Кога горе“), поетско дело од XVI век пр. н.е. (Митевски, 2001: 202). Беспрекорната драмска изведба и рецитирањето на митот за потеклото, кој ги бележи настаните од предкосмичкото време кога небесните тела немале име и го опфаќа периодот

по создавањето на човештвото, според вавилонските верувања претставувале предуслов за обновување, како на природните процеси, така и на севкупната човечка заедница (Цемс, 1961: 129-130).

Најраните астролошки записи од Месопотамија се сметаат за најстари текстови запишани на глинени таблички на кои се бележеле сите емпириски набљудувања, метеоролошки феномени и астрономски промени кои се случувале на небото во текот на годишниот календарски циклус, со цел да се предвиди нивното повторно појавување (Beck, 2007: 14). [5] Покрај вавилонските астрономски текстови, зачувани се и објавени се бројни вавилонски математички текстови (Boardman, et al., 2008: 276). [6] Забележувањето на нумеричките пресметувања на глинени таблички со помош на математички табели и графички модели, ни ја даваат идејата на вавилонските астролози за разбирањето и толкувањето на принципите на движењето на небесните тела и можноста за нивно проектирање во иднината. Овие пресметувања ја издигнале математиката на едно повисоко, космичко ниво, како интелектуален процес, кој има за цел да ја истражи интеракцијата меѓу планетите и космичките божества, кои како божествени сили на колективно ниво ги утврдуваат сите форми на живот на земјата и контролираат сè што постои на земјата и небото (Luck, 2006: 384). Па оттаму, според Г. Лак, доколку го сфатиме јазикот на вавилонските астролози, ќе умееме да ги разбереме минатото, сегашноста и иднината. Претскажувањата со помош на ѕвездите од страна на свештените лица се издигнале над сите методи на истражување кои се применувале во тој период, со што астрологијата неминовно довела до трансформација на теологијата (Jastrow, 1910: 432). [7]

Според Ф. Кумонт (Cumont, 1912: 22), развојот на вавилонската религија не се темели на астрономските предвидувања, туку на државното уредување кое во голема мера било зависно од свештенството, како и од религиозната определба според која одредени божества, коишто се почитувани и обожувани на териториите на Суман и Акат, го држат приматот над другите во божествениот пантеон. Групирањата и хиерархијата на божествата не биле поттикнати од страна на астролошките толкувања, туку од комбинациите на свештениците. Тие го поврзувале божествениот пантеон со феномените на небото и со појавите на земјата, со што го поставиле астролошкиот концепт на Космосот во кој планетите биле именувани според божествата, а со тоа ги поставиле и темелите на сидералната револуција, која потем била следена од другите древни цивилизации (Ковачева, 2013: 30).

Идејата за постојаноста на небесните тела придонела вавилонските астролози да ги осмислат божествата како „господари на вечноста“ или како „оние, чие име е фалено за вечност“ (Cumont, 1912: 104). [8] Оттаму, појавата на сидералната револуција кај Халдејците се должи на идејата за нужност, која според нив е дадена од божествата. Тие биле првите кои го донеле заклучокот за постојаноста на светот, кој според нив е направен по наредба на божествата и ниту се родил, ниту ќе биде подложен на уништување. Идејата на нужност се забележува во поврзаноста на движењето на небесните тела со божествата, чија цел била да одржат власт над човештвото преку регулирање на хармонијата во светот (Cumont, 1912: 28). За Халдејците астралните тела се живи, но божествени

битија и преку залагањето за правичноста и за основните закони со кои се регулира човечкиот живот, претставуваат персонификација на идеализираните човечки квалитети (Boardman, et al., 2008: 277, 281). [9] Оттаму, душата и разумот на човекот се божествени, а судбината на човекот зависела од движењето на небесните тела и нивните реакции на Земјата. Топлината, како животен принцип, го оживува и загрева човечкото тело и во моментот на самото раѓање душата ги добива своите квалитети, а ѕвездите ѝ ја утврдуваат нејзината судбина долу на Земјата. Свештениците-астролози, како еден вид на визионери, сметале дека разумот, како откровение на сите знаења на човекот е божествен, па затоа верувале дека сите идеи во нивните умови им се јавувале како резултат од небесните инспирации (Cumont, 1912: 34).

Вавилонската цивилизација е првата цивилизација која ги поставила темелите на космичката сидерална религија, која врз основа на научните истражувања ги довела во тесна врска човечките релации со астралните божества, со општата хармонија во природата.

Влијанието на астрологијата врз западната философска мисла

Покрај Вавилон, како една од цивилизациите која со помош на методолошките проучувања на небесните појави се наметнала во светот, се издвојува и Стара Грција. Првите чекори во проучувањето на астрологијата од страна на старогрчките астролози биле под влијание на вавилонските истражувања, за во V век пр. н. е. да го достигнат нивното знаење, па дури и да го надминат. Вавилонските податоци од областа на астрологијата одиграле клучна улога при реконструкција на моделите на Космосот кај Старите Грци. Од периодот на појавата на претсократовците (VI век пр. н.е.), развојот во областа на астрологијата меѓу вавилонската и старогрчката цивилизација се смета за делумно паралелен. Влијанието на сидералната револуција од блискоисточните култури се забележува во првите обиди на Талес за предвидување на затемнувањето на Сонцето (Митевски, 1999: 10) Анаксимандар ги споредувал обожавањата и принесувањата свети жртви на Сонцето и Месечината од страна на варварите со оние на Старите Грци кон Хермес, посочувајќи дека староседелците на Стара Грција најверојатно ги имале истите религиозни идеи како и варварите, кои, според него, јасно се забележувале во доживувањето на ѕвездите како живи битија од страна на обичните луѓе, како и во рудиментите од древните обичаи во тогашните обичаи и верувања. Наспроти ставот на Анаксимандар е ставот на Анаксагора, според кого ѕвездите се тела во состојба на усвитеност, што предизвикало шок и недоверба кај народот (Cumont, 1912: 37). Поради овој атеистички став бил обвинет од Атињаните дека ја отфрла божественоста на небесните тела и Сонцето го нарекува огнен камен (Митевски, 1999: 111), а поради ставот дека Сонцето е вжештена маса, а Месечината земја, бил обвинет и од страна на Платон (Cumont, 1912: 39). Во учењето на Емпедокле најбитната цел била докажувањето на универзалната одуховеност на Космосот, согласно неговиот став дека „сличното со слично се спознава“ (Митевски, 1999: 106-110), став кој во одредена мера соодветствува со основната идеја на астрологијата кај Халдејците: „сè што се менува на небото, влијае и врз промените на земјата“ (Cumont, 1912: 18-19). Соодветствување со астролошката идеја на Халдејците се забележува и кај

Демокрит, кој тврдел дека во природата не постојат случајности и дека луѓето ги измислиле верувањата во случајностите, со цел да ја прикријат неспособноста за навлегување во тајните на природата. Според Демокрит верувањето во случајноста, како вид асоцијација дека не постои ништо надвор од човекот, ги терала луѓето кон ништожност и губење на човечките вредности пропишани од Бога, па затоа ги прекорувал и се обидува да ги отргне од таквите мислења. Исклучувањето на случајноста во научната мисла кај Демокрит се должи на проучувањето на теолошките и астролошките доктрини, со кои бил запознаен уште како дете од страна на некои мудреци (Diels, 1983: 83). Принципот на сеопшта нужност која владее со природата, во која „ништо не се случува залудно, туку сè е дадено со причина и нужно“ (Aëtius, I. 25, 4), бил застапуван не само од Демокрит, туку и од неговиот учител Левкип. Ставот на Демокрит, според кој судбината е слепа законитост која не гледа напред и која е одредена само со она што е назад, се забележува и кај Ајсхил. Според Ајсхил, човекот треба да биде задоволен со својата судбина и треба да остане на положбата која му е доделена, бидејќи доколку се обиде да загосподари со нешто што не е негово, туку е во божја, т.е. космичка надлежност, тој се поставува антикосмички и со тоа го урива своето постоење (Džurić, 1987: 80). Согласно дадените ставови, се забележува дека научната мисла кај претсократовците, која била во насока на воспоставување и утврдување на владеењето на космичката законитост со светот, во голема мера била под влијание на сидералната револуција од Вавилон.

Астролошкото влијание се забележува и во питагорејското учење за душата. Питагорејците верувале дека животот е измачување и казна, доброто носи мака, а задоволството зло и секој што дошол на овој свет мора да биде казнет. Но, доколку човекот го живее животот на најдобар и највозвишен начин, каков што е питагорејскиот, тогаш човечката душа може да излезе од кругот на вечното раѓање и да се врати во космичкото единство, а за тоа е способен философот, кој иследувајќи го Космосот станува космичен во својата душа (Митевски, 1999: 153). Хераклит не бил задоволен од питагорејското толкување за претставата на светот (Космосот), па затоа определил двојно утврдување на светот: преку исклучување тој да биде создаден од некој од боговите или луѓето, што значи дека тој е несоздаден и преку непосредното искажување на вечноста: светот бил, е и ќе биде. Ваквото поимање на светот, од една страна, го конфронтира Хераклит од вавилонските астролози, според кои светот е направен по наредба на божествата, а од друга страна се поистоветува со нив во однос на постојаноста на светот, кој ниту се родил, ниту ќе биде подложен на уништување (Ковачева, 2013: 117-118).

Првиот од философите кој во философската мисла ги внел: иследувањето на човекот, суштинските согледувања за независноста на судбината на човекот од надворешните влијанија и случајности, како и свесното обликување на личниот внатрешен живот, бил Сократ. Тој, директно прифаќајќи го налогот на Аполон истакнат на натписот на храмот во Делфи „Спознај се себе самиот“ (Митевски, 2008: 62), прв во философијата го внел проблемот на човекот и со тоа извршил пресврт во историјата на човештвото. Идеите за самоспознателната моќ на човекот понатаму ги развил Платон, според кој, човекот живее во светот

на идеите кои се јавуваат како производ на светската душа, т.е. Демијург, создателот на светот (Космосот), по чии идејни космички обрасци е оформен видливиот облик на светот (Митевски, 2007: 92). Според Платон, светот настанал како производ на мешавина од ум и нужност, сè е создадено од умот, од Богот Соединител, кој од просторот и непостојното создал сè. Надоврзувајќи се на старогрчката философска традиција, според која нешто не може да биде создадено од ништо, ниту пак може да се изгуби во ништо, Платон воспоставил ново светско устројство кое го дефинирал како Космос, изворно сфатен како ред и поредок. Платоновите сфаќања од областа на астрономијата кои главно се потпираат на доктрините од неговото време, се забележуваат во неговите толкувања за космичката душа, која според него Бог прво ја создал и ја назначил да биде господарка на телото (Платон, *Тимај* 30 b). Несомнено е дека идеите на Платон биле под големо влијание на древните верувања за постоењето на божествата и нивната определба на небото, како место на нивно битисување и чие делување било во согласност со променливите движења на небесните тела. Иако поврзувањето на божествата со набљудувањето на небото имплицира на астрономијата како вовед во теологијата, сепак астрономијата, толкувана како сидерална религија создадена од ученото халдејско свештенство, го задржала печатот на своето научно потекло (Cumont 1912, 103). Оттаму, телеологијата на Платон поради својот метафизички карактер, освен вљубениците кон астрономијата и интелектуалните умови, не била во можност да го привлече вниманието на обичниот народ во античкиот свет.

Астролошкото влијание се забележува и во телеолошката концепција на Аристотел, кој ѕвездите ги претставил како бестелесни божества, суштества со натприродна интелигенција, на кои им препишал рационално влијание на животот на земјата. Согласно ставот на Аристотел, животот на човекот се одвива по кружна патека во согласност со кружното движење на ѕвездите (Aristoteles, *Problemata* 916a24). Бидејќи цикличноста е предуслов за ред и хармоничен поредок на суштествувањето во Космосот, сите предмети и случувања во светот имаат своја цел, па оттаму, според Аристотел „целата природа има смисла, ништо не прави случајно, туку сè е поради нешто“ (Aristotel, 1987: 115). Овој став на Аристотел во одредена мера соодветствува со ставовите на вавилонските астролози, кои преку иследувањата на цикличните движења на небесните тела и појави ги претскажувале судбината, раѓањето и карактерот на одредени личности и верувале дека сè што се случува на небото, влијае и врз случувањата на земјата. Ставот на Аристотел дека: „не постои наука за случајноста, зашто случајноста во некоја рака постои само според името“ (Aristotel, 1960: 141), јасно го определува неговото мнение дека сè што се случува во природата е водено од некоја определена цел или намера која ја исклучува случајноста и ја дава можноста за предвидливост на нештата.

Бројните старогрчки философски достигнувања од VI до IV век пр. н.е. на претсократовците, како и на врвните философски мислители Платон и Аристотел, не укажуваат на присуството на космичкиот фатализам и на обожавањето на култот на ѕвездите (Cic. *De Div.* II. 42, 87) (Procl. *In Tim.* III. 151, 1). [10] Настојувањата на старогрчките философи за замена на идолопоклонството со астрономската теологија, како и подржувањето на

престижот на уметноста и книжевноста над обожавањето на божествата и празноверијата, не ги дале саканите резултати. И покрај сите достигнувања во областа на науката, празноверието имало големо влијание врз секојдневниот живот на луѓето, кои продолжиле и понатаму да им се молат на божествата и да им принесуваат свети жртви.

Во периодот на промени, војни и немири, надежта и утехата кои се барале во внатрешниот, индивидуалниот живот, довеле до насочување кон философската мисла, како прибежиште на сите оние кои барале мир и спокојство на својата душа, независно од надворешните промени. Оттаму, на преминот од IV во III век пр. н.е. се јавиле три, новоотворени философски школи: епикурејската, стоичката и скептичката, со една, единствена цел во своите истражувања, а тоа е барање на патот до среќен и спокоен живот. Кај Епикур се забележува негирање на божественоста на ѕвездите (Barton, 1994: 111). Тој, укажувајќи на постоечкиот страв кај луѓето поради неизвесноста од иднината, ја застапувал идејата за случајност наспроти веќе постоечката идеја за судбината, со што во голема мера се конфронтира со основната идеја на астрологијата кај Халдејците (Cumont, 1912: 19). [11] Свесен за внатрешниот немир кој волјата на судбината го предизвикувала кај луѓето, сметал дека учењето за неизбежноста и нужноста во светот е понегативно од верата во семоќните божества, бидејќи: „поарно е човекот да верува во боговите и во митовите за нив одошто да верува во судбината и општата предодреденост, оти верата во боговите остава барем надеж дека ќе ги смилостивиш со принесување жртви, а судбината секогаш останува неумолива“ (Митевски, 2007а: 46-47).

Настојувањата на епикурејците за философско отстранување на судбината и нужноста од животот на човекот, не ги дале саканите резултати. Оние што ја развијале епикурејската теорија за случајност и доминација на слободната волја и кои максимално го радикализирале верувањето во судбинското, се стоиците. Кај стоиците се забележува концепт на поврзување на астрологијата со судбината, *heimarmene* (*εἰμαρμένη*) (Luck, 2006: 379), како доделено нешто, земено учество во нешто, што упатува на човечката судбина како дел од космичката (Митевски, 2007а: 93). Според стоиците, концептот на судбината е дефиниран како закон, според кој сите нешта кои требале да се случат се случиле, сè што се случува се случува и сè што треба да се случи ќе се случи, согласно влијанието на ѕвездите кои се движат во согласност со вечниот закон. Принципот на прифаќање на неизбежноста е едно од главните етички начела кај стоиците, според кое, секој астролог кој тврди дека може да ја предвиди судбината на некој човек, тогаш несомнено ќе може и да му помогне непречено да ја прифати и да се справи со истата. Во тој случај, астрологот се јавува како демонстратор на магијата и со помош на натприродните сили ќе може да го прекине влијанието на ѕвездите, или пак ќе може да им се спротивстави и со тоа да ги спречи несаканите дејства (Luck 2006, 379-380). Бидејќи, според стоиците, судбината не е ништо поразлично од законитоста во природата и од божествениот ум, нејзината концепцијата ги поттикнала кон мнението дека положбата и животот на човекот се во целост определени од судбината, т.е. сè е судбина и сè е однапред определено; не постои слобода (освен во подрачјето на свеста), бидејќи сè што се случило е предодредено токму така да се случи.

Оттаму, во светот на стоиците не постои место за ништо случајно или спонтано (Митевски, 2007а: 93). Доктрината на стоиците за судбината и нужноста која е рационална и во самата себе е манифестација на космичкиот логос, кој пак е божествен, станува една од главните точки на конфронтација меѓу стоиците и следбениците на Платон и Аристотел кои се залагале за задржување на човечката душа и трансценденција на божествените сили (Dillon, 1977: 208).

Несомнено е дека брзото ширење на сидералната револуција меѓу старогрчките философи предизвикало појава на голем број приврзаници, но и на противници. Љубопитноста, но и критичноста на старогрчките философи довеле до отфрлање на вавилонските доктрини кои им се чинеле суеверни и сето свое внимание од областа на астрологијата го насочиле кон изнаоѓање на научни решенија. Концепциите на поврзувањето на астрологијата со судбината се забележуваат во бројни философски дела, започнувајќи од претсократовците, кај Хераклит и питагорејците, потем кај Сократ, Платон, Аристотел, Епикур, па сè до учењето за судбината кај стоиците. Настојувајќи светот да го објаснат врз научна основа, тие не го барале одговорот на прашањето кој и како го создал светот, туку од што и како тој настанал. Потрагата по одговорите дали светот што постои е во состојба на ред (Космос) или во состојба на неред (Хаос), ја дава основната интенција во нивните философски размисли кои биле насочени кон утврдувањето на космичките законитости.

Заклучок

Според научните истражувања, појавата и потеклото на астрологијата се должат на религијата и на древните верувања во свездените божества, за кои се верувало дека владеат со детерминистичките механизми кои функционираат врз основа на причинско-последичната поврзаност, па оттаму имаат влијание врз светот и животот на човекот. Халдејците први ја зачнале идејата за зависност и доминантност на Космосот. Осознавањето на непроменливиот карактер на небесните движења ги довело вавилонските свештеници до мислење дека ги разбираат механизмите на Космосот и дека ги откриле вистинските законитости на животот. Оттаму, верувале дека се предмет на одредени непроменливи закони регулирани од страна на некоја надворешна сила, како спој на космички ред и божествена промисла. Преку набљудувањето и пресметувањето на цикличните движења на небесните тела и појави, како постојан обид на човекот од најдалечното минато да навлезе во тајните на иднината и да ја задоволи желбата за осознавање на својата судбина, ги осознавале небесните ефекти за кои верувале дека имаат фаталистичка детерминантност врз животот на луѓето и појавите на Земјата. Нивната мисла за создавањето и постојаноста на светот, иако денес се толкува како „примитивна мисла“, одиграла извонредна улога при формирањето на философската мисла во западниот свет, особено во Стара Грција, каде почетоците на западната философска мисла ги бележат почетокот на отфрлањето на митолошките претстави за светот и човекот и отстапувањето од тезите за богосоздателот и божествените натприродни сили.

Со текот на времето од астрологијата се издвоила астрономијата како наука која ги изучува небесните тела, што довело до различно интерпретирање на современиот човек за она што го набљудува на небото, од онаа на древните

народи. По долг период на запоставување и дискредитација, астрологијата во последниве десетици години започнува да се наметнува во истражувањата на научниот свет, кој своето внимание го насочува кон дешифрирање и толкување на древните астролошки таблички од Азија и Европа, како извори за одгатнување на доминантните празноверија кои оствариле големо влијание врз оформувањето на идеите и религиите на народите од античкиот свет.

Белешки

- [1] Од етимолошки аспект, името Вавилон значи „Божја врата“; овој град со своите бедеми и висечки градини се вбројувал меѓу седумте светски чуда, а за него сведочи и Херодот: „Тој град е толку величествен, што не постои град на светот што може да се спореди со него“. (Шевалие, Гербран (2005), 136).
- [2] Според Ф. Кумонт, толкувањето на зборот Халдејци предизвикува полемика: првично ги означувал жителите на градот Халдеја во Долна Месопотамија, а потоа вавилонските свештеници. Cumont (1912), 26.
- [3] Bidez and Cumont, *Les Mages hellénisés*; Luck (2006), 371.
- [4] Schiaparelli (1908), 22.
- [5] Истражувачите, вавилонските астролошки текстови ги поделиле на две групи: „нематематички“ текстови, вид на „дневници“, во кои се дадени серии на податоци за движењето на небесните тела со чија помош можело да се одговори на прашањата: кој, каде, кога, како и „математички“ текстови, т.н. наречени „ефимериди“, во кои преку забележаните ефекти од растојанијата на секојдневните движења на Сонцето, Месечината и петте планети, по пат на пресметување, можело да се претскаже кој, каде, кога и како. Beck (2007), 14.
- [6] Вавилонски математички текстови според времето на создавање се поделени на две групи: стари вавилонски математички текстови, датирани околу 1 600 г. пр. н. е. и вавилонски математички текстови од ерата на Селеукидите, датирани од последните 3-4 века пр. н. е. Boardman, Edwards, Hammond, Sollberger, Walker, (2008), 276.
- [7] Jastrow (1910), 432.
- [8] Cumont (1912), 104.
- [9] Boardman, Edwards, Hammond, Sollberger, Walker (2008), 277, 281.
- [10] Кикерон во своето дело *De Divine* ја посочува изјавата на Евдокс, во која стои дека не треба да им се придава важност на Халдејците кои го предвидувале и бележеле животот на секој човек, според денот на неговото раѓање (Cic. De Div. II. 42, 87).
- [11] „Сè што се менува на небото, влијае и врз промените на земјата“. Cumont (1912), 19.

Користена литература

- Aristotel. (1960), *Metafizika*, Predgovor napisao akademik Milan Budimir, preveo dr. Branko B. Gavela, Kultura, Beograd.
- Aristotel. (1987), *O duši / Nagovor na filozofiju*, preveo Darko Novaković; predgovor Branko Bošnjak, Naprijed, Zagreb.
- Athanassiadi, P., Frede, M. (1999), *Pagan Monotheism in Late Antiquity*, Oxford University Press, Oxford.
- Barton, T. (1994), *Ancient astrology*, London & New-York: Routledge.
- Bidez, J., Cumont, F. (1938), *Les mages hellénisés. Zoroastre, Ostanès et Hystaspe d'après la tradition grecque*, Les Belles Lettres, Paris.
- Boardman, J., Edwards, E. S. I., Hammond, N. G. L., Sollberger, E., Walker, C. B. F. (2008), *The Assyrian and Babylonian Empires and other States of the Near East, from the Eight to the Sixth*

- Centuries B. C.*, The Cambridge Ancient History, Second edition, Volume III, Part 2, Cambridge University Press, Cambridge.
- Cumont. F. (1912), *Astrology and religion among the Greeks and Romans*, The Knickerbocker Press, New York.
- Diels, H. (1983), *Predsokratovci 2*, Zagreb.
- Dillon, J. (1977), *The Middle Platonists*, Ithaca, New York.
- Djurić, M. (1987), *Istorija helenske etike*, Beograd.
- Jastrow, M. Jr. (1910), *Die Religion Babiloniens und Assyriens*, ii, Transactions of the Third International Congress for the History of Religions (1908), Oxford.
- Ковачева, Л. (2013), *Астрологијата во антиката*, Вавилон, Египет, Стара Грција, Античка Македонија, Стар Рим.Силсонс, Скопје.
- Luck, G. (2006), *Arcana Mundi, Magic and the Occult in the Greek and Roman Worlds*, A Collection of Ancient Text, Translated, Annotated and Introduced by Georg Luck, The Johns Hopkins University Press, Baltimore.
- Митевски, В. (1997), *Хераклит*, Матица Македонска, Скопје.
- Митевски, В. (1999), *Претсократовци*, Матица Македонска, Скопје.
- Митевски, В. (2001), *Античка епика*, Матица Македонска, Скопје.
- Митевски, В. (2007), *Античка философија: Платон*, Матица Македонска, Скопје.
- Митевски, В. (2007а), *Античка философија: Хеленизам и Рим*, Матица Македонска, Скопје.
- Митевски, В. (2008), *Античка философија: Сократ*, Матица Македонска, Скопје.
- Платон (2005), *Тимај*, Превод од старогрчки и предговор В. Митевски, белешки Д. Митевска, стручна редакција В. Георгиева, Скопје.
- Schiaparelli, G. V. (1908), *I Primordi ed i Progressi dell' Astronomia presso i Babilonesi* (Extr. of "Scientia", Rivista di Scienza, iii.), Bologna.
- Џемс, Е. О. (1961), *Компаративна религија*, Белград.
- Шевалие, Ж., Гербран, А. (2005), *Речник на симболите*, Митови, соништа, обичаи, гестови, облици, ликови, бои, броеви, Табернакул, Скопје.

The Origins of Astrology and its Influence in Western Philosophical Thought

SUMMARY

Lidija Kovačeva

Euro-Balkan University - Skopje

lidekovaceva@yahoo.com

Keywords: astrology, western philosophical thought, Chaldeans, pre-Socratic, destiny, fate

According to scientific research, astrology emerged from ancient beliefs in stellar deities believed to govern the deterministic mechanisms that operate on the basis of a causal connection, and thus have an impact on the world and human life. The Chaldeans were the first to conceive of the idea of the dependency and dominance of the cosmos. By understanding the unchanging nature of celestial movements, Babylonian priests believed they could understand the mechanisms of the universe

and that they had found the true laws of life. Hence they believed life to be subject to certain immutable laws regulated by an external force, a blend of cosmic order and divine providence. Since the very distant past humans have continually observed and calculated the cyclical movements of the heavenly bodies in an attempt to penetrate the secrets of the future. These efforts were based on the fatalistic belief that cosmic activities predetermine events on earth. Their understanding of the creation and permanence of the world, although today interpreted as primitive, played an important role in the formation of philosophical thought in the western world. This was especially true in ancient Greece where early western philosophical thought began to reject mythological representations of the world and turn away from ideas regarding divine and supernatural forces. Over time, astrology developed into astronomy, the scientific study of celestial bodies, which led modern humans to interpretations of what they observed in the sky that differed from the interpretations of their ancient counterparts. After a long period of neglect and discredit, astrology has once again drawn attention from the scientific world. Modern efforts are directed at deciphering and interpreting ancient astrological plates of Asia and Europe in an attempt to understand the superstitions that had a major impact on shaping the ideas and religions of the peoples of the ancient world.